

Letűnt korok internátusi hétköznapijai

Internátusi szakmai nap

Kecskemét, 2018.02.24.

„Az alapprogram azokra a magyar és európai pedagógiai értékekre, kollégiumi hagyományokra, tapasztalatokra épít, amelyek megalapozták a jelenlegi magyarországi kollégiumi nevelést.”

(KNOA 59/2013. EMMI rendelet bevezető)

Középkori egyetemek

- 1088 - Bologna
- 1167 - Oxford
- 1215 - Párizs
- 1222 - Padova
- 1348 - Prága
- 1364 - Krakó
- 1365 - Bécs
- 1367 - Pécs

Az egyetemre való beiratkozás feltétele

- Általában a nagykorúság elérése. (betöltött 14. év)
- Helyenként eltérések: Toulouse: 10 év
Lipcse 13 év
Oxford: 16 év

Filozófiai fakultás ra kerülés ideje:	14-16 év
Baccalaureatusi cím megszerzése:	16-19 év
A szabad művészetek magisztere:	19-22 év

Melachton 14 évesen kezdi a filozófiai fakultást
Heidelbergben, 17 évesen már magiszter Tübingenben

- A magiszteri fokozat megszerzése után kötelező két évig tanítani a filozófiai fakultáson.
- Eztán elhagyja az egyetemet, vagy megkezdte teológiai, jogi vagy orvosi karon.
- Magiszter diák: teológus vagy orvos hallgató, aki magiszterként a filozófiai fakultáson tanít.
- **DE** az előkelő, gazdag családok gyerekei nem járják végig az utat, alapos előképzettséggel érkezve általában a jogi karokon életkoruk változatos, gyakran szolgálkakkal együtt érkeznek.

Források

- Rendtartások
- Adattárak
- Fegyelmi ügyek iratanyagai (pl. Acta rectorialia Krakkóban)
- Visszaemlékezések
- Irodalmi alkotások

Párizs

Jacques de Vitry (1170–1240) „a **bűnök nemzetközi parlamentje**” A diákok csak télen hajlandók tanulni, nyáron ide-oda mászkálnak, egyik tanártól mennek a másikhoz, soha semmit sem fejeznek be; éppen csak annyit hajlandók megtenni, hogy privilégiumaikat ne veszítsék el. A délelőtti kánonjogi órákra nem járnak, mert még nem aludták ki magukat.

„Nagyon kedves és tiszteletreméltó szüleimnek, M. Matre lovagnak és feleségének küldöm üzenetemet gyermeki bizalommal. Célom, hogy tájékoztassalak titeket arról, hogy az isteni kegyelem által jó egészségben élünk Orléans városában. Önmagunkat teljesen a tanulásnak szenteljük, Cato szavait szem előtt tartva: „a tudás dicséretre méltó”. Jó szállást találtunk, az iskola és a piac szomszédságában, tehát úgy tudunk eljutni az egyetemre, hogy be sem piszkoljuk talpunkat. A szálláson kitűnő társaságunk akadt, akivel jól lehet együtt tanulni, ami hatalmas előny, mint ahogy a zsoltáros mondja, „az igaz emberrel az egyenes úton haladsz”. A célból, hogy alkotásunk meg ne szakadjon a hiányzó javak miatt, esedezve kérünk téged, **küldj némi pénzt**, hogy vásárolni tudjunk pergament, tintát és egy íróasztalt, valamint a további szükséges dolgokat, hogy befejezhessünk tanulmányainkat és becsülettel térhessünk haza. A szolgálával, kérlek, küldj lábbelit és harisnyát, valamint természetesen otthoni híreket is.”

Bologna (kb. 1200–1265)

„A diákok hajlamosak a luxus és a szórakozás keresésére, szeretik a szép ruhát és a kalandokat, kockáznak és táncolnak, az oktatásban pedig csak testükkel és nem szellemükkel vannak jelen.”

Bécsi egyetem (1365/1384)

- **Natio Hungarica (1430 -1630)**
- Első magyar diák: 1368
- 1525-ig 7197 magyar diák
- 1526-1600 között: 1187

Krakkó 1364

- **Bursa Hungarorum (1493 – 1558)**
- 1. magyarországi diák: 1368
- 1493-1508 között: 350 fő
- 1509 – 1514: 135 fő
- 1517 – 1519: 45 fő
- 1538 – 1558: 10 fő alatt.

- **Bursa:** (tanulóház) A középkori egyetemek tanóráinak és az együttlakásnak a helyszíne. Az együttlakás csökkentette a fűtés, világítás, étkezés költségeit, lehetővé tette a közös tanulást.
- Szerzetesrendek, országok bursái (pl. magyar bursa Krakkóban)

Diákélet

- **Források:**

- Carmina Burana
- Chaucer: Canterbury mesék (14. század vége)
- Villon költészete
- Brant: Bolondok hajója 15. század)

Részletek a 12-13. sz. vágáns költészetéből (Carmina Burana)

Kapáláshoz nem értek
Iskolába jártam-
Lovagoktól származom
S butákkal csatáztam –
A katona kint hever
Télen át a sárban:
Inkább járok hát Horác
Mint Paris nyomában

Földönfutó pap vagyok, tengődés a részem,
Úz és hajt a gyöttelelem, vége sose léssen.

Tovább járnám iskolám, tanulni kívánok,
De nagyobb úr a nyomor, mint a tudományok

Ránk dohosul az idő
könyvek börtönében,
Tréfa és csók, nóta, nő
Az igazi éden!

Sebastian Brant: A bolondok hajója (1494)

„Nem a tudománynak élnek, hanem a kocsmában henyélnek.

Ifjúság nem becsül tudást, inkább azt tanulja folyvást, mi haszontalan és hiába. A legtöbb mesternek is hibája: a jó tudományt megvetik, a badarságot, azt kedvelik. (...)

Hencegnek ifjak furtonfurt: Lát minket Lipcse, Bécs, Erfurt, meg Heidelberg meg Mainz meg Bázeli!

S ha jössz haza szégyenben ázz el, majd elpocsékolván pénzed, nyomdában a helyedet nézzed, Vagy lehetsz kocsmában csapos”

(A haszontalan tanulásról)

„Pedig ha tisztességesek volnának, megbecsülnénk őket, Tollal s karddal
vitézkedőket. Mindkettő becsülést arat, ha nem harácsol kéz alatt.”

(Lovagok és deákok)

Pécs, 1367 (Nagy Lajos)

A legrégebből fennmaradt fegyelmi ügy

Csót Benedek fia György és Kancellár János nem szívlelhette egymást, a gyakori veszekedés odáig vezetett, hogy egy nap György „rányilazott” Jánosra, aki pár nap múltán belehalt sérüléseibe. A Pécssett tanuló György a pápához fordult, hogy felmentést kérjen a gyilkosság miatti „szabálytalanság” (irregularitas) alól.

Szóllósi Fábián fia György szerint a lenyilazott János még az őket békíteni akaró rektort is meg akarta ütni egy bottal.

Óbudai egyetem (1395-1403)

Pozsony (1465)

- Megnyitás: 1467
- Academia Istropolitana
- Kancellár:
Vitéz János

Magyarok Wittenberg egyetemén

- Mohács után a magyar diákok Bécs és Krakkó helyett főleg Wittenbergbe mentek. (reformáció)
- 1526 – 1600 között: 1280 diák.
- Az egyetem alapítása: 1502 (1518)
- **Coetus Ungaricus (1555-1613)**
- Első magyar diák: 1521

Heidelbergi egyetem

Internátusi
diákbeszámoló 1585-ből

Nem kollégista diák napirendje
a 18. századból

Hétköznapok

Freiburg Collegium Sapientiae házirendje. Ezt a kollégiumot tizenkét fő részére az augsburgi püspök alapította 1497-ben. Az intézmény lakói különböző előképzettségűek, és mást-mást tanulnak, előljárójuk egy magasabb szinten tanuló baccalaureatus.

- A kollégiumba nőneműek nem léphettek be – mosónők és ápolónők kivételével, ez utóbbiak csak súlyos betegség esetén. Minden valószínűség szerint a főzésről és a terítésről maguk a diákok gondoskodtak.

Ünnepek, beavatási rítusok

- Az új diákok (a zöldcsőrűek) felvétele az idősebb diákok közösségébe, evéssel, lakomával, ivászattal és néha durva tréfákkal járt együtt – az avatásra várók költségére és sérelmére. Mindenütt egyfajta **tisztító szertartáson** (purgationes) **kellett keresztülmenniük** a jelölteknek. Egyes helyeken a diák-apátnak kellett mindenféle megalázó szolgálatot tenniük.
- Avignonban és Párizsban **vízzel mosták le az újoncság porát**. Közép-Európában más szokás járta, mégpedig a **szarvak letörése** (depositio cornuum), miáltal a még – a korabeli szóhasználat szerinti – vad(marha) kezdőkből civilizált diáklény lett.

Példa beavatásra egy 17. századi svéd egyetemről (Mikonya 391-392)
Uppsala, 1477

Szórakozás, udvarlás

- A városi polgárok és az egyetem közötti konfliktusok háttérében sokszor a szép polgárlányok kegyeinek elnyeréséért folyó küzdelem, verekedés húzódik meg. Erről számos jegyzőkönyv és bírósági feljegyzés tanúskodik.

Kolozsvár, unitárius kollégium (1676)

A kollégium csupán falakat jelentett. Minden egyébről, ágyak, ágynemű, vizes edények, szemétláda, székek, fűtés, világítás maguknak kellett gondoskodniuk. Csupán egy asztal volt a szobában. Ruháiknak, fehérneműiknek s egyéb holmijaiknak tartására nem voltak szekrények. Ládákba gyömöszöltek bele mindent, jó darab ideig még az ételt is. Téli ruháikat nem volt hová tenni. Mit csináljanak?

Szegeket vertek a falba s ezzel leverték a meszelést. Az igazgató kiszedette. 1803 jan. 2-án állandó nagy szegeket veret a falba, hogy a tanulók által készítenő vagy beszerzendő fogasokat ezekre akasszák, s ha a fogasokat elviszik, ezek akkor is ott maradjanak.

A tanulók beosztása a szobákba az igazgató teendője volt.

1807 szeptember bennlakási szabályzat (Fasc. IX. 102. és 298.)

3. A szobafőnökök, ha nem esküdtek is, helyük és hivataluk elvesztése mellett kötelesek a kihágásokat megszüntetni, a magyar beszédet eltiltani, a kihágásokat feljelenteni, különben kétszeres a büntetésük.
4. A kemencéket rendben kell tartani.
5. A folyósón a mosdóvizet kiönteni tilos; a tógások, szekundánusok először 102 dr! Fizetnek, másodszor kétannyit, harmadszor tömlőc a büntetés; az alsóbb osztályosoknak először 15 pálca, másodszor 30, harmadszor karcser.
6. A padozatot vízzel leönteni - 6 dr.
7. Aki egy héten háromszor magyarul beszél, a havi és általános osztalékból nem kap. Másodízben kétszeres a büntetése, s egy hellyel a szobában degradáltatik.

1839 - 40. évi törvénykönyv

Közgyertya" hiányáért a szobagazda, akinek külön asztala s külön gyertyája volt. 10 kr. büntetést fizet. Este 10 óráig világítani kell. Minden kamara köteles mosdó-edényt tartani. melyben rendre megmosdanak. A szolga a vizet leviszi az udvarra, a folyosóról az ablakon kiönteni nem szabad. A padlóra mosdani tilos. A szobákban csak 24 órára szükséges fát szabad tartani. Minden szoba a maga fáját felvágva vagy vágatlan külön csomóba rakatja az udvaron. A fatolvajt tömlöcbe zárják, s ha éjjel fogták el reggelig, ha nappal, 6 óráig ül.

Debrecen (1902) /1454. sz. igazgatói jelentés/

„Az alsó osztályos bentlakó szegény tanulók a lakószobák takarítása, vízhordás és egyéb szolgálai teendők alól felmentessenek!”

„...mivel a régibb bentlakásra vonatkozó törvények a változott viszonyok között többé egészben nem alkalmazhatók, azokat egyes részeikben ideiglenesen a folyó tanévre módosította.”

(K439/13 278/1902)

Előzmények

- A kollégiumi diáklakásról az első adat az 1564. évi nagy tűzvész utánra tehető.
- Új szobákat építettek, amikor a nagyváradai kollégium diákjai Debrecenbe menekültek. (1662-1672)
- 17-18. században a Kollégium udvarán „kunyhók” álltak a tehetősebb diákok és szolgadiákjaik számára.
- 1869/70 Új diákszálló épült 29 diákszobával.

Kőszegi Evangélikus Felsőbb Lányiskola Értesítője 1901/02

„Az internátusnak a célja a vallásos és honszeretettől áthatott egyszerű családi nevelés. Ez a nevelés pótolni óhajtja, a mennyire lehetséges, a kedves otthont, a szerető édes szülőt, hogy a gyermeki tanulmányai mellett ne nélkülözze a bizalmas családi kör szeretetét, a melytől a serdülő gyermek kedélye nemesedik, lelke üdül. A gyermekeknek a nap minden szakában szabad bejárásuk van az igazgatóhoz, aki minden kívánságaikat meghallgatja, s kivel bajaikat és örömeiket közlik.”

Kecskemét

(Az internátus) „célja, hogy az otthonuktól távollevő gyermekek számára a szülői ház melegét pótolja, iskolai tanulmányaikban segítse, nevelésüket minden irányban kiegészítse.”

„Internátusunknak elsősorban családias jelleget igyekeztünk adni, ahol a gyermek vezetőinek szeretetből engedelmeskedik, társait testvérnek tekinti és egymást a közös munkában készséggel támogatják.”

Pápa, Református Nőnevelő Intézet Internátusa (1912/13)

1. Az intézetbe felvett növendék köteles mindenben az intézet szabályaihoz alkalmazkodni.
2. Az intézet elöljárói, igazgatói, tanítónői és nevelőnői iránt minden növendék tisztelettel és engedelmességgel tartozik.
3. A növendék becsülje és szeresse társnőit, hogy ő is szeretve legyen általuk.
16. Ha az intézet tanítónője, elöljárója vagy látogatója a terembe lép, felállással kell köszönteni, ugyan úgy kell köszönteni őket a teremből távozáskor is. A növendékeknek a hozzájuk intézett kérdésekre hallhatóan és illendő módon kell válaszolniok.

Összegzés

- 1. A diákokat a múltban sem csupán a tanulás foglalkoztatta.*
- 2. A középkorban egyetemi autonómia és a papi jelleg komoly kiváltságokat biztosított a diákoknak.*
- 3. Az előképzettség különbözősége miatt nagy eltérések voltak az egyes szintek követelményeit teljesítő életkorában.*
- 4. Az internátusi életközösség azonban minden korban egész életre kiható és meghatározó élmények forrása.*

„A tanár-diák és a diák-diák interakcióra alkalmas adó iskolai tevékenységek közül elsőként a bentlakásos iskola karakterét idéző internátusi millió kiemelkedő gyakoriságát azonosítottuk.”

(Pusztai – Morvai – Bacskai: Bővülés után, egységesülés előtt /református pedagógusok és intézményfenntartók 2017-ben/)